

ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПРИ ОЦІНЮВАННІ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ

***МАЛІЙ О.Г., К.Е.Н, ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА***

Важливим напрямом аналізу в процесі обґрунтування кредитних відносин є оцінка кредитоспроможності позичальника. Для кредитора на основі оцінки кредитоспроможності забезпечується зниження кредитного ризику, пов'язаного з неповерненням або неповним поверненням кредиту. З позиції позичальника вона дозволяє виявити можливості ефективного використання позикових ресурсів для підвищення ефективності діяльності. Процес кредитування вимагає врахування зміни платіжних можливостей підприємства протягом всього періоду існування заборгованості, тому рівень кредитоспроможності є динамічною інтегральною характеристикою фінансового стану позичальника.

Значний вклад у вирішення фінансових проблем підприємств внесли відомі вітчизняні вчені О. Гудзь [1], М. Дем'яненко [1], О. Дзюблюк [2], В. Лагутін [3], Л. Примостка [9], П. Стецюк [1, 10] та багато інших дослідників. Поряд з тим, питання оцінювання кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств, залишаються актуальними.

Метою статті є аналіз сучасних методик оцінювання кредитоспроможності позичальників та вплив кредитоспроможності на формування кредитних відносин.

Так, положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями дає таке визначення кредитоспроможності: «Кредитоспроможність – наявність у боржника (контрагента банку) передумов для проведення кредитної операції і його спроможність повернути борг у повному обсязі та в обумовлені договором строки» [8].

Для реалізації власної кредитної політики кожен банк розробляє внутрішнє положення про порядок оцінки фінансового стану юридичної особи, в якому зобов'язаний врахувати основні показники, встановлені Положенням НБУ, обґрунтовує і визначає методіку врахування додаткових, суб'єктивних показників в оцінці

кредитоспроможності позичальників, необхідних при формуванні резерву для відшкодування втрат за кредитними операціями, мінімізації кредитних ризиків від неповернення боргу через неплатоспроможність позичальників.

У вітчизняній практиці оцінки кредитоспроможності позичальників реалізовується уніфікований підхід щодо формування інтегрального показника фінансового стану позичальника із застосуванням дискримінантних моделей для різних видів діяльності у розрізі специфіки формування фінансових показників суб'єктів підприємницької діяльності у різних системах бухгалтерського обліку та звітності.

Базовий інтегральний показник фінансового стану позичальника – юридичної особи обчислюється в результаті зважування визначеної комбінації фінансових коефіцієнтів із застосуванням багатofакторної дискримінантної моделі за наступною формулою [11]:

$$Z = a_1K_1 + a_2K_2 + a_3K_3 + a_4K_4 + a_5K_5 + a_nK_n - a_0$$

де Z – інтегральний показник;

$K_1, K_2 \dots K_n$ – фінансові коефіцієнти, що визначаються на підставі даних фінансової звітності позичальника – юридичної особи;

$a_1, a_2 \dots a_n$ – параметри, що визначаються з урахуванням вагомості фінансових коефіцієнтів і щорічно актуалізуються Національним банком України;

a_0 – вільний член дискримінантної моделі, значення якого щорічно актуалізуються Національним банком України.

Положення передбачає різні моделі розрахунку інтегрального показника для підприємств з урахуванням виду економічної діяльності.

Модель розрахунку інтегрального показника позичальника – юридичної особи для підприємств сільського господарства, що використовують загальну систему бухгалтерського обліку та фінансової звітності має такий вигляд [11]:

$$Z = 1,3 \times K_1 + 0,03 \times K_2 + 0,001 \times K_3 + 0,61 \times K_4 + 0,75 \times K_5 + 2,5 \times K_6 + 0,04 \times K_7 - 0,2$$

де K_1 – коефіцієнт фінансової незалежності, який показує ступінь залежності підприємства від позикових джерел фінансування;

K_2 – коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом, який відображає рівень фінансування необоротних активів за рахунок власного капіталу підприємства;

K_3 – коефіцієнт рентабельності власного капіталу, який характеризує ефективність використання капіталу підприємства, інвестованого власниками;

K_4 – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності до оподаткування та здійснення витрат, пов'язаних із запозиченнями;

K_5 – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від звичайної діяльності до оподаткування, здійснення фінансових витрат та нарахування амортизації;

K_6 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком;

K_7 – коефіцієнт оборотності оборотних активів, який характеризує ефективність використання оборотних активів підприємства.

Клас позичальника – юридичної особи визначається залежно від значення інтегрального показника за останній звітний період. Положенням передбачено вісім рейтингових класів позичальника.

Інтегральний показник позичальників-підприємств виробників харчових продуктів та напоїв включає децю інший набір показників: коефіцієнт покриття, проміжний коефіцієнт покриття, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт рентабельності продукту, коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт оборотності оборотних активів.

Показник підприємств галузі будівництва враховує такий набір показників: коефіцієнт покриття, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом, коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності до оподаткування, коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами до оподаткування, коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком.

При цьому до підприємств кожної галузі до кожного коефіцієнту використовується свій вагомий параметр. Так, якщо до підприємств сільського господарства до коефіцієнту фінансової незалежності використовується параметр 1,3, то до підприємств переробної промисловості до того ж коефіцієнта – 0,95, до коефіцієнту рентабельності продажу за фінансовими результатами від звичайної діяльності до оподаткування до підприємств сільського господарства використовується параметр 0,61, то до підприємств торгівлі – 0,16.

Аналіз існуючих вітчизняних методик оцінки кредитоспроможності дозволяє виділити ряд характерних недоліків:

По-перше, особливістю сучасних методик українських банків є орієнтація, як правило, на проведення ретроспективного аналізу фінансово-господарської діяльності позичальника, при цьому пильна увага приділяється показникам періоду, який вже минув. Інформаційною базою такого аналізу є фінансова звітність підприємства за декілька попередніх звітних періодів. Розглянуті методики вітчизняних банків не розраховують такий важливий показник, як очікуваний грошовий потік, який дає можливість оцінити майбутню платоспроможність позичальника [4]. Таким чином в методиках відсутній фінансовий прогноз.

По-друге, дані фінансової звітності, яка складається чотири рази на рік, характеризуючи фінансове становище підприємства в ті періоди, які вже залишилися в минулому, не дають відповіді не тільки про майбутній, а й про сучасний стан кредитоспроможності. Разом з тим, показники звітності, яка складається на визначену дату, є моментними і не відображають повністю процесів, які відбуваються за період між датами складання звітності.

По-третє, методики вітчизняних банків, направлені на аналіз фінансових показників (платоспроможність, ліквідність, рентабельність) не завжди враховують нефінансову інформацію (кредитна історія позичальника, рівень менеджменту, відповідальність та репутація керівника) та її вплив на якість потенційної позики [5].

Таким чином, основним критерієм у формуванні кредитних відносин між комерційним банком і позичальником є кредитоспроможність останнього. Невідпрацьованість методичних підходів щодо оцінювання кредитоспроможності позичальників знижує ефективність кредитної діяльності.

Література.

1. Дем'яненко М.Я. Оцінка кредитоспроможності агроформувань (теорія та практика): [монографія] / М.Я. Дем'яненко, О.Є. Гудзь, П.А. Стецюк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 302 с.
2. Дзюблюк О.В. Організація грошово-кредитних відносин суспільства в умовах ринкового реформування економіки: [монографія] / О.В. Дзюблюк. – К. : Поліграфкнига, 2000. – 512 с.
3. Лагутін В.Д. Кредитування: теорія і практика: [Навчальний посібник] / В.Д. Лагутін – К. : Т-во «Знання», 2000. – 215 с.

4. Малій О.Г. Кредитоспроможність позичальника: особливості аграрної сфери / О.Г.Малій // Економіка АПК. – 2004. – № 5. – С. 89-98.

5. Малій О.Г. Методичний підхід щодо визначення ефективності банківського кредитування / О.Г. Малій // Економіка і управління. Науково-практичний журнал. – 2006. – № 5. – С. 102-106.

6. Малій О.Г. Фінансово-кредитні відносини в АПК: [монографія] / О.Г. Малій. – Харків : ХНТУСГ, 2008. – 210 с.

7. Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.

8. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків: Затверджено Постановою Правління НБУ від 25.01.2012 № 23 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0474-0016>.

9. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент банку: [Навчальний посібник] / Л.О. Примостка. – К. : КНЕУ, 1999. – 280 с.

10. Стецюк П.А. Стратегія і тактика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: [Монографія] / П.А. Стецюк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – 370 с.

11. Фінансовий аналіз: [Навчальний посібник] / За заг. ред. Школьник І.О.; [І.О.Школьник, І.М. Боярко, О.В. Дейнека та ін.] – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 368 с.

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЯК АСПЕКТИ ВПЛИВУ НА ОБЛІКОВУ ПОЛІТИКУ ПІДПРИЄМСТВ

***ОРЕЛ А.М., К.Е.Н., СТАРШИЙ ВИКАДАЧ, МИКОЛАЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.О. СУХОМАЙНСЬКОГО***

Загальні правила формування облікової політики підприємств відповідно до Міжнародних стандартів відображаються в бухгалтерському обліку господарських операцій так і національні, які передбачають різні підходи і принципи, а для складання фінансової звітності – вибір методу оцінки активів і зобов'язань. Основою облікової політики підприємств є фінансова звітність, що передбачає підприємству самостійно вибирає запропоновані Міжнародними стандартами варіанти ведення обліку в залежності від специфіки здійснення господарської діяльності підприємства. Для обрання